

Лисенко Юлія Віталіївна
Манелюк Юрій Михайлович

Політичний конфлікт і політична криза держави як чинники політичної трансформації

УДК 323.2 (47)
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-6.3>

Лисенко Юлія Віталіївна
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політичних технологій
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана
просп. Перемоги, 54, Київ, Україна
ORCID: 0000-0003-0361-5898

Манелюк Юрій Михайлович
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політичних технологій
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана
просп. Перемоги, 54, Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-8186-7604

Авторами узагальнено сутність понять «політичний конфлікт» і «політична криза», розглянуто ці категорії як складні і неоднозначні у сучасній політичній науці. Політична криза держави розглядається авторами як загострення соціально-політичних протиріч, результатом якого є порушення стабільності та нормального розвитку суспільства. Досліджено політичну кризу як стан у державі, та конфліктологію як науку, що дає змогу зрозуміти суть політичної кризи у соціально-політичному аспекті. У статті проаналізовано, що криза є вторинним, похідним явищем від суперечностей і конфліктів. Будь-яка кризова чи конфліктна ситуація у політичній сфері може призвести до катастрофічних наслідків у суспільстві. Політичний конфлікт зачіпає основу будь-якої політичної системи – державні інститути. Авторами наведено класифікацію криз, які є найбільш типовими для перехідних суспільств, до яких відноситься Україна. У статті проаналізовано сутність понять урядової, парламентської, партійної кризи як явища політичного життя демократичного суспільства. Автори узагальнюють, що політична криза завжди є наслідком дезорганізації, дестабілізації політичної системи. Зроблено спробу розглянути політичну кризу як чинник політичної трансформації. Політичний конфлікт, виходячи з етапів його формування, може визначати умови протікання кризи.

Автори розкривають і позитивні наслідки політичних конфліктів і криз. У статті узагальнено, що політичний конфлікт може бути поштовхом до соціальних змін у суспільстві, сприяти формуванню соціальної рівноваги. Політична криза держави розглянута авторами як загострення соціально-політичних протиріч, результатом якого є порушення стабільності та нормального розвитку суспільства. У статті політична криза держави розглянута авторами як чинник трансформації суспільства, умова його розвитку від стану невизначеності і нестабільності до стану стабільного демократичного функціонування.

Ключові слова: політична криза, політичний конфлікт, конфліктологія, політичний конфлікт, нестабільне суспільство, політична трансформація.

Постановка проблеми. В історії України вже неодноразово виникали політичні конфлікти, деякі з яких вирішувалися шляхом протистоянь, протестів, революцій. Українське суспільство свідченням зіткнення інтересів боротьби за владу і управління визнає такі політичні події як Революція на граніті, Помаранчева революція та Революція Гідності. Причиною цих політичних конфліктів є наявність кількох політичних ідеологій (сил), які знаходяться у постійному політичному протистоянні. Одна ідеологія проповідує євроатлантичний та патріотичний розвиток України, інша хоче мати тісні зв'язки з російською федерацією, протиставляє євоінтеграції антизахідні настрої та антиукраїнські настрої. Через цю біполярність поглядів маємо постійні соціально-політичні кризи, які проявляються у різноманітних формах. Саме для того, щоб зрозуміти як українському суспільству вийти зі складної ситуації та спробувати знайти компроміс у суспільстві, ми маємо вивчити саму природу політичних криз та шляхи вирішення їх, чим вони відрізняються від інших криз. Сучасна політична наука розглядає політичну кризу і політичний конфлікт як складні і неоднозначні категорії. Необхідно дослідити спільні риси з іншими видами криз та такі, що притаманні лише політичним, проаналізувати аспекти виникнення їх у сучасних процесах політичної трансформації.

Досліджувана проблематика є актуальною тим, що будь-яка кризова чи конфліктна ситуація

у політичній сфері може призвести до катастрофічних наслідків у суспільстві. Це пояснюється тим, що криза політична – це криза діалогу між владою на народом, що несе за собою від погіршення якості виконання державою своїх функцій до повного припинення їх виконання. В той час політичний конфлікт це зіткнення, протиборство різних соціально-політичних сил, суб'єктів політики в їх прагненні реалізувати власні інтереси і цілі, пов'язані з боротьбою за здобуття влади, її перерозподілом, зміною власного політичного статусу, а також з вибором політичних перспектив розвитку суспільства.

Аналіз досліджень і публікацій. Аспект теоретичного осмислення і розроблення поняття «конфлікт», «політичні конфлікти і кризи» досліджували такі зарубіжні дослідники, як: Д. Белл, Д. стон, Т. Парсонс, К. Дойч, Р. Дарендорф., Л. Козер, С. Хантінгтон та ін. Дослідження політичної кризи, як окремого явища в суспільно-політичному житті країни, зустрічаємо у наукових доробках багатьох українських вчених, зокрема у працях Ю. Мацієвського [1], М. Пірен [2], Д. Кісова [3], О. Пужкал [4], В. Андрущенко, М. Михальченка, Ю. Пахомова, В. Лещенка, С. Ставченко, Т. Яхно та багатьох інших. На основі їх праць можна дати декілька визначень поняттю політичної кризи. Одні вчені під нею розуміють «особливий стан у розвитку і функціонуванні політичної системи,

передусім владних структур», що виникає внаслідок загострення суперечностей між суб'єктами політичного життя. Тобто криза є вторинним, похідним явищем від суперечностей і конфліктів. Інші стверджують, що криза означає «тимчасове призупинення» або припинення функціонування окремих елементів чи інститутів політичної системи. З цього погляду, криза є останньою фазою розвитку конфлікту, його кульмінацією, після подолання якої або конфлікт може бути вирішено, або ж руйнація набуває незворотного характеру [1].

Щодо дослідження поняття конфлікту і його ролі у трактуванні політичної кризи, можна виділити думку М.Пірен, яка вважає, що конфліктологія – наука, що проявляється одночасно в багатьох вимірах: людина, природа, положення місце людини в природі та суспільстві; намагається дати відповіді на питання психологічних оцінок між людьми, окремими групами в межах соціального напрямку тощо. Тобто це наука, що включає бази знань та категорій інших. До них відносяться політологія, соціологія, психологія, філософія та інші, що в сукупності спроможні надавати цілісну оцінку суспільно-політичним ситуаціям. Такими ситуаціями вважаються будь-які зіткнення в межах людського суспільства [2]. Конфліктологія як наука сформувалася в межах соціології наприкінці 50-х років ХХ ст. і одержала назву «соціологія конфлікту». Сучасна політична наука виокремлює окремий напрям у дослідженнях політичних конфліктів, що носить прикладний характер і дозволяє аналізувати події у сучасному політичному процесі.

Мета та завдання. Аналізуючи результати попередніх досліджень і враховуючи особливості сучасного етапу політичного життя українського суспільства, варто дослідити явище політичної кризи як особливого стану держави і процесу політичної системи. Для цього необхідно визначити сутність політичної кризи через характеристики кризових явищ, а також деяких їх функцій у процесі розвитку політичної сфери життя суспільства.

Виклад основного матеріалу. Політичний конфлікт – це зіткнення, протиставлення політичних суб'єктів (націй, держав, класів, політичних партій, організацій тощо), викликане протилежністю їх політичних інтересів, цінностей, поглядів, що зумовлені становищем і роллю влади. Тобто це різновид взаємодії двох і більше сторін, які сперечаються між собою щодо владних повноважень. Такий конфлікт зачіпає основу будь-якої політичної системи – державні інститути. В основі політичного конфлікту лежать соціально-економічні, етнопонаціональні та власне політичні суперечності, об'єктивно властиві будь-якому суспільству. І як наслідок, може розвинути політична криза – переломний стан політичної системи суспільства, який виражається у поглибленні і загостренні

конфліктів, які мають місце у різкому посиленні політичного напруження і нестабільності [3; 4; 5]. Політична криза держави може трактуватися як різке загострення соціально-політичних протиріч, результатом якого є порушення стабільності та нормального розвитку суспільства.

Наведемо класифікацію криз у широкому їх розумінні, які є найбільш типовими для перехідних суспільств, до яких відноситься Україна, яка перебуває у перехідному стані, на модернізаційному шляху до демократії [6]. Дана класифікація представлена на табл. 1.

Таблиця 1

Види криз, їх характеристики

Вид кризи	Характеристика
Криза ідентичності	Цей тип криз викликаний суперечностями, що пов'язані з відмовою від старих і пошуком нових систем цінностей, ідей, символів тощо.
Криза легітимності	Трапляється через розчарування частини населення в обраній владі. Громадяни перестають підтримувати дії влади.
Криза проникнення	Відбувається через неспроможність або небажання діючої влади виконувати проголошені передвиборчі обіцянки; втрата єдності темпів змін у різних суспільних сферах; розбіжність процесів перетворень у різних регіонах країни тощо.
Криза розподілу матеріальних і духовних благ	Відбувається, коли розподіл матеріальних ресурсів владою відбувається несправедливо (корупція, не забезпечення рівних можливостей для всіх громадян).
Криза участі	Вид криз викликаний процесами демократизації, що спричиняють розширення участі громадян у політичних процесах. В результаті починають створюватися нові політичні інститути (законодавчі органи, партії, місцеве самоврядування). Але вони не завжди готові до вираження різноманітності всіх інтересів, хоча це стає однією з пріоритетних цілей демократичного суспільства. Деякі нові інститути намагаються підмінити виконання запитів населення мітинговою стихією. Протилежним проявом цієї кризи є абсолютна пасивність населення. Тобто в першому випадку ми бачимо, що народ активно намагається використовувати нові можливості, не завжди розуміючи суті справи, а в другому люди ніяк не реагують на зміни в устрої.

Політична трансформація завжди відбувається складно і супроводжується кардинальними чи поступовими змінами характеру взаємовідносин між державою і громадянським суспільством, конфліктом поглядів і цінностей, особливо у перехідні періоди чи періоди нестабільності.

Суттю політичної кризи є зміна у співвідношенні сил в уряді, парламенті, суспільстві. Криза завжди є наслідком дезорганізації, дестабілізації системи. Виявленні способи знаходження компромісів і встановлення нового балансу відповідних сил є ознаками змін у суспільстві, його трансформації у політичній площині. Іншою класифікацією політичних криз є ступінь їх глибини та безпеки для суспільної стабільності. Таким чином політологи виділяють урядову, парламентську, конституційну, соціально-політичну, загальнонаціональну, кризу політичних партій та зовнішньополітичну кризи.

У країнах, де уряд формується через парламент може виникнути урядова криза. Вона може виникати через непорозуміння між членами кабінету міністру або ж через протиріччя між парламентом та урядом. Як наслідок, уряд не може ефективно виконувати свою роботу, допоки не буде сформовано новий.

Парламентська політична криза виникає, коли відсутня більшість для прийняття законів. Така ситуація може виникнути при нездатності сформувати коаліцію за результатами виборів. Також, можливим є розпад коаліції через протиріччя у поглядах. Рішенням цієї політичної кризи є призначення нових позачергових виборів до парламенту.

Конституційна криза виникає, якщо Конституція тривалий час не спроможна відповідати політичним та соціально-економічним реаліям держави. Їй зазвичай передуює виникнення великої кількості конституційних конфліктів: недосконалість Конституції, невідповідність її поглядам більшості суспільства, тобто насадження думки меншості, неточність формулювань тощо. Як спосіб виходу з конфліктної ситуації та попередження кризи можна звертатися до таких методів, як внесення правок до закону парламентом, тлумачення статей Конституційним Судом тощо. Також, конституційна криза може бути викликана намаганням влади трактувати Конституцію під свої особисті інтереси, як це було неодноразово у нашому політикумі.

Криза політичної партії – це один різновид внутрішньополітичної кризи. Загалом, це ситуація, коли правляча або опозиційна партія, або коаліція партій, втрачають авторитет та підтримку внаслідок відходження від обраних соціально-політичних ідеалів, програмних цілей тощо. Це відбувається в результаті розриву єдності політичних лідерів від реального життя та інтересів народу. Така ситуація може бути штучно скомпрометована, або витікати з байдужості до виконання прямих обов'язків.

Соціально-політична криза – переломний момент у розвитку соціально-політичного процесу у країні, різкий перехід політичної ситуації з одного якісного стану в інший. Тобто всі типи криз виникають через не достаток довіри, втрату авторитету окремих кіл правлячої еліти, окремих груп тощо.

Звичайно, політична криза може виходити за межі тієї чи іншої країни. Тоді це переростає в зовнішньополітичну кризу – переломний стан у відносинах між певними країнами з приводу конкретних найважливіших політичних подій на основі розходження докорінних інтересів. Важливо зауважити, в такому випадку криза є результатом міжнаціонального конфлікту. Це небезпечно тим, що можна втратити важливі стосунки з іншими країнами, авторитет на міжнародній арені і т. д. Окремими формами загострення політичних конфліктів є революція, повстання, війна тощо.

На нашу думку, необхідно виокремити особливості кожної кризи, які наводяться на таблиці 2.

Таблиця 2

Типи криз, їх наслідки

Тип кризи	Наслідки	Спосіб виходу
Урядова	Влада втрачає контроль над ситуацією, руйнується баланс гілок влади.	Реорганізація уряду. Можлива повна відставка.
Парламентська	Рішення парламенту не відповідають потребам суспільства.	Розпуск парламенту.
Конституційна	Втрата легітимності основного закону.	Оновлення Конституції.
Зовнішньополітична	Загострення стосунків з однією або декількома країнами.	Якщо криза не буде вирішена, можливе повернення до стадії конфлікту, але через військові дії.
Загальнонаціональна	Стрімка зміна в соціально-політичній структурі.	Якщо криза не буде вирішена, можливе повернення до стадії конфлікту, але через революцію.

Говорячи про той чи інший тип політичної кризи, усвідомлюємо, що всі вони викликані різними чинниками, проте мають спільні риси – ознаки кризи, серед яких можна виділити наступні:

- нездатність політичної системи чи її складових виконувати свої функції;
- загострення протиріч у політичних відносинах, втрата владними структурами контролю над розвитком процесу даного загострення, існування загрози безпеки влади і політичної системи в цілому;
- системний характер та велика можливість не бути поширеною поза межі однієї чи декількох з підсистем політичного життя.

Будь-яка криза, в тому числі і політична, проходить певні етапи:

1. Передкризовий стан. На цьому етапі політична система в цілому або її окремі частини

знаходяться у розвитку конфліктних ситуацій. Цей стан відрізняється від конфлікту, як такого, тим, що питання не можуть бути вирішені шляхом політичного компромісу.

2. Виникнення кризи. Владні структури втрачають можливість вирішувати проблеми, що стоять перед суспільством, використовуючи політичні методи. Це характерно для аполітичної системи.

3. Розвиток і загострення кризи. Якщо криза дійшла до цього етапу, можна спостерігати повний розпад політичних структур. Тобто виникає стан їхньої неіснуючості, а в подальшому – безвладдя через призупинення їхнього існування.

Зараз ми розглядаємо питання конфлікту через те, що саме він стає причиною кризи, проте такий вихід є не обов'язковим, але можливим. Щоб зарадити ситуації, необхідно знати її витоки, суть та характер. Цьому допомагає класифікація конфліктів, яка наведена на таблиці 3.

Таблиця 3

Класифікація криз

Характеристика	Види
За сферами прояву конфлікту	- економічні - ідеологічні - соціально-побутові - сімейно-побутові
За ступенем тривалості та напруженості конфлікту – бурхливі швидкоплинні конфлікти	- гострі тривалі конфлікти - слабковиражений і млявоплинний конфлікт - слабковиражений та швидкоплинний конфлікт
За суб'єктами конфліктної взаємодії	- внутрішньоособові конфлікти - міжособові конфлікти - конфлікти «особистість–група» - міжгрупові конфлікти
За соціальними наслідками	- конструктивні конфлікти - деструктивні конфлікти
За предметом конфлікту	- реалістичні (предметні) конфлікти - нереалістичні (безпредметні) конфлікти

Згідно з наведеною вище класифікацією можна зробити висновок, що політичний конфлікт має наступні сфери прояву: ідеологічні, економічні, соціально-побутові. За тривалістю може бути як швидкоплинний у випадку, якщо вдалося відразу знайти компроміс, так і тривалим у протилежному випадку. Конфлікт між парламентом та президентом можна визначити як протистоянням між групою і окремою постаттю, а між парламентом та урядом як між декількома групами. Також, може мати позитивні наслідки (поштовх до змін) та негативні наслідки (революція або військові дії). Мати як реалістичні предмети диспуту, так і бути безпредметними (в такому разі ми говоримо про відстоювання власних, корисливих інтересів, цілей окремо взятої групи).

Крім того, політичний конфлікт являє собою один з можливих варіантів взаємодії політичних суб'єктів. У сучасній політології політичні конфлікти розглядаються передусім в рамках теорії конфліктології. Вченими всебічно досліджено умови, причини і чинники виникнення політичних конфліктів, їх специфіку, стадії розвитку і функції в суспільстві. На основі таких досліджень розроблено і систематизовано різноманітні типології конфліктів. У прикладній політології виокремлюють такі види політичних конфліктів:

- державно-правові, що проявляються в системі державної влади внаслідок суперечностей між різними її елементами (державними органами, інститутами влади, політичними партіями тощо). Такі конфлікти інституалізовані, публічні, раціональні, їх виникнення певною мірою прогнозовані і передбачувані в політичній системі;
- статусно-рольові, які з'являються через невідповідність між розумінням прав і свобод різними соціально-політичними суб'єктами та існуючою системою соціальної ієрархії. Такі конфлікти можуть розгортатися у політичному полі за принципом вертикалі (еліта – маси, влада – народ) чи горизонталі (між різними соціально-політичними групами, що перебувають на одній чи на суміжних щаблях суспільної ієрархії);
- конфлікти політичних культур, що полягають у зіткненні інтересів суб'єктів з різними системами цінностей, вірувань, ідей, переконань тощо [6].

З досліджень питання політичного конфлікту видно, що змістом його є боротьба за вплив у системі політичних відносин. Кожна окрема політична група, що бере участь в конфлікті, вимагає монополію своїх інтересів, проте таким чином, щоб вони мали підтримку серед суспільства. Політичний конфлікт є різновидом соціального, але має свої унікальні особливості. Головна з них та, що суб'єктами конфлікту виступають лише представники правлячої еліти, а об'єктами – влада, її розподіл та право володіння; політичний статус окремої соціальної групи; відстоювання цінностей, що побудовані на базі політичної влади тощо.

Кожен конфлікт має як позитивні так і негативні функції для суспільства, які наведено на таблиці 4. Негативними вважають, зокрема такі: створення стресових ситуацій, руйнування соціальних зв'язків, дезорганізація життя людей і розкол суспільства, формування почуття ворожнечі, агресії, нетерпіння до інакомислячих тощо. Позитивними функціями конфлікту називають виявлення назрілих проблем суспільства; стимулювання виправлення недоліків; зняття напруги у суспільстві (у разі вирішення конфлікту демократичним шляхом); об'єднання людей; утвердження нової системи розподілу ресурсів суспільства; зменшення протиріч між соціальними суб'єктами; оновлення суспільства (модернізація соціально-політичного простору) тощо.

Таблиця 4

Функції конфлікту

Позитивні функції конфлікту	Негативні функції конфлікту
- стимулююча функція. Конфлікт у такому випадку є поштовхом до соціальних змін у суспільстві;	- загроза розколу суспільства;
- сприяння формуванню соціальної рівноваги. Під час внутрішніх конфліктів суспільство об'єднується заради спільних цілей;	- несприятливі зміни у владних відносинах;
- функція розрядки напруженості між конфліктуючими сторонами;	- розкол у нестійких групах і міжнародних організаціях;
- комунікативно-інформаційна і об'єднуюча, консолідуюча функції. Під час конфлікту сторони більше пізнають одна одну, можуть зблизитися у вирішенні спільної проблеми;	- несприятливі процеси, що ведуть до розколу, руйнування соціальних зв'язків.
- функція переоцінки та зміни колишніх цінностей і норм суспільства.	- посилення тиску влади, маніпуляція інформацією, нав'язування цінностей, ідей, суспільних ідеологій.

В об'єктивному історичному процесі розрізняють конфлікти, що несуть позитивний і негативний потенціал. Вони можуть бути продуктивними, конструктивними, а за деяких умов – негативними, такими, що руйнують історичний розвиток і є деструктивними стосовно суб'єктів – учасників конфлікту. Існує взаємозв'язок, що розкриває взаємозалежність між політичним конфліктом, що може породжувати політичну кризу суспільства, держави, політичних інститутів. Так само можна спостерігати зворотну залежність, коли криза держави продукує політичні конфлікти різних рівнів. Будь-який конфлікт складається з наступних циклічних етапів: початковий, етап розвитку (підйому), ескалація (пік) конфлікту, та етап затухання, спаду чи вирішення конфлікту. На думку фахівців, найбільша ймовірність переходу конфлікту в кризу на другому та на третьому етапах [6].

Отже, в контексті дослідження політичних криз з'ясовано специфічну можливість передування конфлікту кризи та навпаки. Це свідчить про циклічність цих процесів. Політичний конфлікт, виходячи з етапів його формування, може визначати умови протікання кризи – обов'язкового елемента, під час якого знаходяться можливі виходи з кризи аби попередити повторення конфліктної ситуації. Транзитний розвиток українського суспільства характеризується поєднанням кількох криз у своєрідний кризовий комплекс, кризовий синдром модернізації [7; 365, 667].

Висновки. Переосмислюючи суспільно-політичні події в Україні у період останніх десятиліть, можна зауважити, що кризові явища супроводжу-

ють політичні процеси, що формуються в процесі українського державотворення. Політична система української держави функціонує у кризових умовах, що формуються під впливом різноманітних внутрішніх і зовнішніх факторів. Політичний конфлікт може бути як внутрішньополітичний: між владою і суспільством, усередині влади; такі і зовнішньополітичним. Будь-який конфлікт складається з циклічних етапів: початкового, підйому, піку та фази спаду. Найменше шансів вийти з наявного політичного конфлікту на етапі пікового розвитку (ескалації). Наслідком внутрішньополітичного конфлікту може бути революція, а зовнішньополітичного – початок військових дій. Проте, варто відзначити, що є і позитивні сторони політичних конфліктів. У конфліктній ситуації суб'єкти політичного процесу можуть обрати одну чи кілька з наступних стратегій поведінки: суперництво, уникнення протистояння і конфронтації, пристосування, співпраця, взаємодія. В сучасному політичному житті маніпулятивні технології дають змогу уникнути відкритих конфліктів чи протистоянь, або ж навпаки, спровокувати їх. Політичний конфлікт може бути поштовхом до соціальних змін у суспільстві, сприяти формуванню соціальної рівноваги. Таким чином політичний конфлікт і політична криза виступають чинниками трансформації політичного середовища. Консолідація суспільства навколо вирішення кризових ситуацій дасть змогу вивести Україну з невизначеного і нестабільного стану. Також, під час внутрішніх конфліктів суспільство об'єднується заради спільних цілей, робить переоцінку та змінює колишні цінності і норми. Політична криза держави розглянута авторами як загострення соціально-політичних протиріч, результатом якого є порушення стабільності та нормального розвитку суспільства. Демократизація суспільства сприяє виникненню конфліктів і дозволяє відстоювати свої права й інтереси у різний спосіб (у тому числі і через конфлікт). Проте демократія і забезпечує вирішення виникаючих конфліктів конструктивними, гуманними і цивілізованими способами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мацієвський Ю. Деякі аспекти вивчення феномена кризи у політичних дослідженнях. *Політичний менеджмент*. 2008. № 6. С. 16–29. URL: <http://dSPACE.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/59874/02-Matsievskiyi.pdf?sequence=1> (11.12.22).
2. Пірен М. І. Конфліктологія : підручник. Київ : МАУП, 2003. С. 360.
3. Кіслов Д. Державні та протестні комунікації під час політичних криз *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2014. № 1. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=674> (17/12/22)
4. Пухкал О. Модернізація політичної системи України: державно-управлінський вимір. *Державне управління та місцеве самоврядування* : зб. наук. пр. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2010. Вип.3 (6). URL: <http://>

www.dbuapa.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_03(6)/10pogdov (17/12/22)

5. Забеліна І. О. Поняття та сутність політичних криз: історико-бібліографічний аналіз. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. пр. 2013. Вип. 49. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/564>

6. Прикладна політологія : навч. посібник / за ред. В.П. Горбатенка. Київ : Академія, 2008. 472 с.

7. Політологічний енциклопедичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка, 2-е вид., допов. і переробл. Київ : Генеза, 2004. 736 с. С. 365, 667.

8. Яхно Т. Конфліктологія та теорія переговорів Київ, Вид-во Центр навчальної літератури. 2019. 168 с.

9. Лященко О. Політична криза як чинник трансформації взаємовідносин громадянського суспільства і влади (на прикладі подій в Україні 2013–2014 рр.) *Теорія та практика державного управління*. Вип. 4 (51). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2015_4_9

REFERENCES:

1. Matsiyevsky Y. (2008) Deyaki aspekty vyvchenia fenomena kryzy u politychnykh doslidzhenniah [Some aspects of studying the phenomenon of crisis in political research] *Politychnyy menedzhment*. № 6. P. 16–29.

2. Piren M. I. Konfliktolohiya : pidruchnyk [Conflictology: a textbook]. Kyiv : MAUP, 2003. 360 p. [in Ukrainian].

3. Kislov D. Derzhavni ta protestni komunikatsiyi pid chas politychnykh kryz [State and protest communications during political crisis]. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*. 2014.

No 1. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=674> (17/12/22).

4. Pukhkal O. Modernizatsiya politychnoyi systemy Ukrayiny: derzhavno-upravlins'kyu vymir [Modernization of the political system of Ukraine: state-management dimension] *Derzhavne upravlinnya ta mistseve samovryaduvannya* : zb. nauk. pr. Dnipro : DRIDU NADU, 2010. V. 3 (6). URL: [http://www.dbuapa.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_03\(6\)/10pogdov](http://www.dbuapa.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_03(6)/10pogdov) (17/12/22).

5. Zabelina I. Ponyattya ta sutnist' politychnykh kryz: istoryko-bibliohrafichnyy analiz [Concept and essence of political crises: historical bibliographic analysis]. *Aktual'ni problemy polityky*. 2013. V. 49. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/564>

6. Prikladna politolohiya : navch. posibnyk / za red. V.P. Gorbatenko [Applied political science. Education manual]. Kyiv : Akademiya, 2008. 472 p. [in Ukrainian].

7. Politolohichni entsyklopedychnyi slovnyk / za red. Ju.S. Shemshuchenka [Political science encyclopedic dictionary]. Vol. 2. Kyiv : Geneza, 2004. 736 p. [in Ukrainian]. P. 365, 667.

8. Yakhno T. () Konfliktolohiya ta teoriya perehovoriv [Conflictology and the theory of negotiations] Kyiv : Vyd-vo Tsentru navchal'noyi literatury, 2019. 168 p. [in Ukrainian].

9. Lyashchenko O. (2015) Politychna kryza yak chynnyk transformatsiyi vzayemovidnosyn hromadyanskoho suspilstva i vlady (na prykladi podiy v Ukrayini 2013–2014 rr.) [Political crisis as a factor of transformation the relationship between civil society and the government (on the example of the events in Ukraine in 2013–2014)]. *Teoriya ta praktyka derzhavnoho upravlinnya*. V. 4 (51). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2015_4_9 (17/12/22)

Political crisis of the state and political conflict as factors of political transformation

Lysenko Yuliia Vitaliyivna

Candidate of Political Sciences,
Associate Professor at the Department
of Political Technologies
Kyiv National Economic
Vadym Hetman University
Peremohy Ave., 54, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0003-0361-5898

Maneliuk Yurii Mykhailovych
Candidate of Political Sciences,
Associate Professor at the Department
of Political Technologies
Kyiv National Economic
Vadym Hetman University
Peremohy Ave., 54, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-8186-7604

The authors summarized the essence of the concepts «political conflict» and «political crisis». The study considered political crisis and political conflict as complex and ambiguous categories. The political crisis as a state in the state and the conflictology as a science, which allows to understand the essence of the political crisis in the social aspect, are investigated. The political crisis of the state is considered as a sharp aggravation of socio-political contradictions, the result of which is a violation of the stability and normal development of society. The article analyzes that the crisis is a secondary phenomenon derived from contradictions and conflicts. Any crisis or conflict situation in the political sphere can lead to catastrophic consequences in society. Political conflict affects the basis of any political system – state institutions. The authors provide a classification of crises that are most typical for transitional societies, to which Ukraine belongs. The article analyzes the essence of the concepts of governmental, parliamentary, and party crisis as a phenomenon of the political life of a democratic society. The authors generalize that a political crisis is always a consequence of disorganization, destabilization of the political system. An attempt was made to consider the political crisis as a factor of political transformation. The authors make an attempt to study the very nature of political crises and ways of solving them, how they differ from other crises. Political conflict, based on the stages of its formation, can determine the conditions of the crisis. The authors reveal the positive consequences of political conflicts and crises. The article summarizes that political conflict can be an impetus for social changes in society, contribute to the formation of social balance. The political crisis of the state is considered by the authors as an aggravation of socio-political contradictions, the result of which is a violation of the stability and normal development of society. In the article, the authors consider the political crisis of the state as a factor in the transformation of society, a condition for its development from a state of uncertainty and instability to a state of stable democratic functioning.

Key words: political crisis, political conflict, conflictology, political conflict, unstable society, political transformation.